

Inspirationsmateriale til Franciska Clausen – Hele billedet

FRANCISKA CLAUSEN

Hele billedet

8. okt. 2022 – 26. feb. 2023

Franciska Clausen – Hele billedet er den hidtil største solopræsentation af Franciska Clausen (1899-1986).

Clausen er i dag bredt anerkendt som en dansk kunstner med internationalt format. Gennem hendes uddannelse og ophold i både Weimar, München, Berlin og Paris, placerer hun sig centralt blandt 1920'ernes og 1930'ernes toneangivende avantgardekunstnere. Hendes kunstneriske netværk og kompromisløse udforskning af kunstens abstrakte formsprog er derfor enestående i en dansk sammenhæng.

Besøg udstillingen og bliv imponeret og inspireret.

ARoS

Franciska Clausen – Hele billedet

Niveau 5

8. okt. 2022 – 26. feb. 2023

Franciska Clausen i billedkunst og dansk

Besøg udstillingen med din klasse og bliv inspireret af Clausen - mangfoldighedens maler, der havde modet til at gå egne veje trods modstand fra en mandsdomineret kunstverden.

Med dit billedkunsthold kan I opleve en sand palette af inspiration til jeres arbejde med billedgenrer. Med afsæt i mere end 190 malerier, tegninger, designudkast, forstudier, fotografier og arkivmateriale, samt nye forskningsperspektiver, fokuserer *Franciska Clausen – Hele billedet* på hidtil usete sider af Clausen.

Et besøg i danskfaglig eller historiefaglig sammenhæng kan bruge *Franciska Clausen – Hele billedet* som kilde til at forholde sig til kultur, identitet og sprog gennem undersøgelse og diskussion af andre æstetiske tekster.

Clausen var først og fremmest æstetiker, et 'øjemenneske' (som hun ofte kaldte sig selv) som insisterede på at male ud fra forskellige teorier og genrer. Som **avantgardist** var hun en del af kunstens overraskende og overrumplende fortrop. I begyndelsen af 1920'erne udviklede hun et abstrakt og nonfigurativt formsprog. Som **modernist** dyrkede hun et formorienteret og geometrisk udtryk i motiver af hverdagslige genstande og opstillinger. Som **maskinæstetiker** lod hun sig inspirere af maskinindustriens rationelle og funktionelle univers. Som **surrealist** malede hun visioner og fantasier, som rummede mange fortolkningslag. Samtidig var hun en talentfuld **portrætmaler**, der let indfangede essensen af en person i et nøgternt, vellignende portræt. Hun forsøgte sig desuden som **designer** og **plakatkunstner**, og skabte med disse arbejder en selvstændig og moderne æstetik.

Franciska Clausen, 1921

*Jeg har gennemgået forskellige Stadier,
jeg er ikke ens hver Dag, det er der vel ingen,
som er, jeg holder af at eksperimentere med de
geometrisk primitive Midler den ene
Dag og den anden lader jeg mig
inspirere af selve Naturen (...).*

Franciska Clausen, 1932

En vifte af kunstneriske udtryk

Som en udfoldet vifte af forskellige stiludtryk og tematikker viser udstillingen, hvordan Clausen rummede flere kunstneridentiteter samtidigt. Hun blev uddannet som klassisk portrætmaler i Weimar og München i perioden 1916-1921, men opsøgte selv den hypermoderne kunst i Berlin og Paris i løbet af 1920'erne for at lære de nyeste tendenser og udtryk at kende. Clausens karriere kom dermed til at indeholde en dynamik mellem flere kunstneriske spor på én gang. Udstillingen viser sporerne og præsenterer jer for brikkerne til hele billedet.

Avantgardisten Franciska Clausen

I 1920'erne og 1930'erne deltog Franciska Clausen i kunstens absolutte fortrop: avantgarden, som ville skabe et billedsprog, der matchede det tyvende århundredes nye virkelighed: Fly indtog himlen, film bevægede billedet, telefon og telegraf gjorde kommunikation hurtigere, og røntgenstråling gjorde det muligt at se ind i menneskekroppen. Hun bidrog til tidens radikale billedeksperimenter og arbejdede undersøgende med kompositoriske studier og abstrakte værker, der kun bestod af geometriske former: cirkel, trekant og kvadrat, eller punkt, linje og flade.

På kunstgalleriet *Der Sturm* i Berlin fik hun i 1922 kontakt til den ungarske maler László Moholy-Nagy (1895-1946). Med inspiration fra ham arbejdede hun med collager i ren form og farve. Herudover udforskede hun mødet mellem rum og genstand i sine opstillinger samt i værker som *Grammofonpladen*, *Stigen* og *Cylinderen*.

Maleriet *Cercle et Carré*, som på dansk betyder 'cirkel og firkant', blev oprindeligt skabt til en fælles gruppeudstilling i 1930, men Clausen endte med at vise tre andre værker

*Er det svært at være forud for sin tid?
– Det afhænger vist af en selv. Da jeg i 1924 kom til Académie Moderne i Paris og blev elev af Fernand Léger var han kun kendt af en lille kreds. Berømmelsen kom først langt senere, men derfor var hans betydning jo ikke mindre. Man arbejder bare videre med sit, andet er der ikke at gøre. Og når jeg har levet stille i så mange år, er det vel også, fordi jeg selv har været bange. Jeg vidste jo, at det at komme ind på noget mere personligt var en proces, som ikke var lige at løbe til.*

Franciska Clausen

Udateret foto af kunstneren, der poserer i dagligstuen på Vestergade i Aabenraa.

Her ses et portræt af Audrey Hepburn ophængt med tegnestifter bag stuens prominente skænk. Hovedværket Skruen står lænet op ad kunstneren, mens tegninger, udkast, skitser og malegrej er spredt ud på vægge og gulv. Det er i dette produktive og visuelle kaos, at man bør forstå Clausens arbejde med portrætgenren som en integreret del af hendes samlede praksis.

Spørgsmål

- Franciska Clausen var avantgardist. Hvad vil det sige at være avantgarde?
- Franciska Clausen og de avantgardistiske kunstnere i hendes samtid var meget optaget af verdenen, der var i forandring. De så fly på himlen, stillbilleder der pludselig blev til levende film og kom i kontakt med deres omverden gennem telefonen og telegraf. Alle disse opfindelser er vi vant til i dag. De fleste af os har en telefon og en computer, som vi både kan kommunikere igennem se film på, høre musik mm. Når vi tager på ferie, kører vi i bil, i lyntog eller flyver med en flyvemaskine. Dette betyder dog ikke, at verden ikke også er i forandring i dag. Der bliver hele tiden opfundet nye maskiner og teknologier. Forestil dig, at Franciska Clausen levede i vores tid. Hvad ville hun så være fascineret af?

Portrætkunstneren Franciska Clausen

Allerede som barn var Franciska Clausen god til at tegne vellignende portrætter. Børnetegningerne blev gennem uddannelse til portræstudier og senere til store malerier af offentligt kendte personer. Herudover betalte mange privatpersoner hende for at forevige dem i oliemaleri og pasteller.

Clausen brugte også portrætterne til at fastholde sin kunstneriske præcision samt til at skildre sig selv og sine nærmeste omgivelser. Samtidig var de en afveksling fra det abstrakte og konstruktive maleri samt en vigtig indtægtskilde. Clausen revolutionerede ikke portrætgenren med sine portrætter, men hendes kølige, nøgterne, nordiske portræstil var alligevel populær.

Designeren Franciska Clausen

Franciska Clausen designede en del modeskitser og mønstre kendetegnet ved en knivskarp æstetik, hvor form og farve balancerer perfekt. Selv de mindste udkast er så præcise, at de uden videre kan bruges eller forstørres. Deres funktion var dog sjældent defineret af Clausen på forhånd. I stedet udarbejdede hun dem som forslag til fx modetekstiler, tapeter og bogdesign. Størstedelen af Clausens designforslag blev dog aldrig sat i produktion.

Det var almindeligt for avantgardekunstnere at dyrke flere kunstneriske talenter samtidigt. De udvidede arbejdsmuligheder betød, at Clausen kunne håbe at opnå den økonomiske frihed, som var forudsætningen for at finansiere et længere ophold i udlandet.

Plakatkunstneren Franciska Clausen

I slutningen af 1920'erne og begyndelsen af 1930'erne arbejdede Clausen aktivt med sit kommercielle udtryk. Hun forsøgte at sælge plakater til både danske og udenlandske firmaer og sendte forslag ind til plakatkurrencer. Hun lavede mange plakatudkast til den voksende turist- og rejsebranche og forsøgte herigennem at fange opmærksomheden hos de forbrugere, der nu havde fået råd til at rejse med skib, tog og fly.

Plakater var billige og kunne nå et bredt publikum meget lettere end den moderne kunst. Mange virksomheder opdagede, at avantgardekunstnerne var usædvanligt gode til at skabe fængende plakater og reklamer. Disse nye massemedier kom dermed til at udbrede avantgardens nye, geometriske formprincipper til et langt bredere udsnit af befolkningen, end kunsten selv havde mulighed for.

Den 1. marts 1928 kunne Clausen skrive hjem fra Paris med godt nyt, nemlig at hun var udvalgt til at lave et plakatudkast til det hollandske dampskibsselskab Batavier Lijn:

Og så nok en ting, et stort job, hvis de tager det. En plakat, for et hollandsk dampskibsselskab, jeg skal lave 2 udkast (...) Nu har jeg aldrig lavet skrift eller nogen plakat, men de vil have noget kubistisk iøjnefaldende; de har først været hos Cassandre, le roi des affiches, han er meget kendt og ses alle steder, men han forlangte bare 65.000 franc, så enormt bliver det betalt. Der ofres formuer på den moderne reklame, og de tjener dem jo nok også ind igen. Det er jo en ny kunstart, og jo meget interessant på en måde...

Det maskinæstetiske hovedværk *Skruen* fra 1926 forener en virkelig genstand med et geometrisk univers. Hovedmotivet er skruen fra en kødkværn, men i værket løftes skruen ud af sin vante funktion og bliver nærmest til selve idéen om en skrue. Der er zoomet ind og forstørret, så vi kan undersøge den som ren æstetik.

Spørgsmål

- Franciska Clausen malede både modernistiske værker med geometriske udtryk, portrætter, hun lavede plakater, og hun udarbejdede designs til modetekstiler, tapeter og bogdesign. Hvad vil det sige at være kunstner? Vil du kalde Franciska Clausen en kunstner, eller var hun snarere en altnuligkvinde?
- Franciska Clausen forsøgte at sælge plakater til både danske og udenlandske firmaer. Mange virksomheder mente, at avantgardekunstnerne var usædvanligt gode til at skabe fængende plakater og reklamer. Prøv at tage et kig på Franciska Clausens plakater. Hvad gør hendes plakater fængende? Hvilke virkemidler har hun gjort brug af for at appellere til publikummet? Bruger hun de samme værktøjer, som man bruger i reklamer i dag?

Maskinæstetikeren Franciska Clausen

Det moderne livs materialer og former skabte nye, dynamiske livsbetingelser. Clausens læremester, kollega og ven Fernand Léger så i 1912 en udstilling af fly sammen med maleren Marcel Duchamp og skulptøren Constantin Brâncuși. Her blev de tre kunstnere betagede af de gigantiske og smukke maskindele. Duchamp mente, at den industrielle form ville blive maleriets endeligt, for hvem skulle kunne skabe noget skønnere end udstillingens gigantiske, formfuldendte propeller?

Léger og Clausen tog udfordringen op. Deres billeder tog den nye tids opfindelser med i maleriet. Bevægelige elementer som tandhjul, stempler og skruer fandt vej til lærredet og annoncerede en ny æstetik, der hyldede den moderne verdens dynamik og fart.

I hovedværket *Skruen*, som Clausen udførte i flere versioner, ses inspiration fra et masseproduceret udklipsark. Den røde p-form i højre side var i første udkast udklippet af et ark, der kunne samles til en legetøjsbil.

Fisken fra 1926 blev først udført som en collage, men Clausen valgte efterfølgende at male alle elementerne i olie. Herved skabte hun en enestående kombination af hyperrealisme og abstrakte billedelementer.

Surrealisten Franciska Clausen

Hvilke billeder findes der i fantasien? Det spørgsmål udforskede Clausen i sit møde med surrealismen.

Clausen kom til Paris i 1924. Samme år udgav den franske forfatter André Breton (1896-1966) det surrealistiske manifest. Manifestet forkastede den rationalitetsstyrede virkelighed, der havde skabt Første Verdenskrigs umenneskelige krigsmaskineri, og slap hermed fantasien og drømmene fri.

Et tilsvarende drømmeunivers møder vi i flere af Clausens malerier, hvor hun på legende vis udforsker det surreelle udtryk. Både når genkendelige objekter mødes i sære landskabsvisioner og når abstrakte former, som i værket *Tidehverv*, myldrer over lærredet i forunderlige fantasier.

Besøg ARoS på egen hånd

Vi håber, I må få en rigtig god oplevelse af jeres besøg på museet. For at sikre dét for både jer og for museets øvrige gæster, har vi udformet nedenstående færdselsregler. Reglerne er også til for at forhindre, at de udstillede kunstværker lider overlast.

Hent færdselsregler til underskrivning [her](#)

- Gruppens leder er ansvarlig for, at museets regler overholdes, og at alle i gruppen er bekendt med disse.
- Gruppen færdes samlet under hele besøget under lærerens/lederens opsyn medmindre andet er aftalt.
- Færdsel på museet skal foregå roligt og under hensyn til museet øvrige gæster.
- Det er ikke tilladt at berøre værkerne.
- Henstillinger fra museets personale skal følges.
- At gruppen forholder sig i absolut stilhed i *Your rainbow panorama*
- Af hensyn til kunstværkernes sikkerhed, skal rygsække og større tasker anbringes i garderoben.
- Af hensyn til museets modtagelige gulve må grupper, der ønsker at tegne, kun benytte tørre materialer/farver.

Man er altid velkommen til at kontakte museets vagt/servicepersonale ved tvivlsspørgsmål, eller hvis man har behov for særlige aftaler.

Guidede rundvisninger

I kan booke guidede rundvisninger [her](#)